

Јеленка Ј. Пандуревић¹
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

РУКОПИСНА ЗАОСТАВШТИНА ЈОВАНА МУТИЋА У АРХИВУ САНУ

Abstract: The paper presents the manuscript legacy of Jovan Mutić, one of the most distinguished associates of Serbian Royal Academy on the project for collecting folk sayings and ethnographic materials. The review and monographic feature of the work is sporadically disturbed by directing it towards the current controversy on the characteristics of the recorded materials, thus affecting the relevancy of Ethnographic Collection. However, its most significant aspects relate to the presentation of documentary sources (expert reports on the collected materials, as well as correspondence between the associates and the Academy) that contribute to the understanding of the national literature history, the mode of institutional engagement and the scope of designing and implementing the concepts in regard to the constructing and preserving national identity, as well as the obstacles that influenced the outcome of the SKA ethnographic project.

Key words: folk literature, Serbian Royal Academy, Jovan Mutić, manuscript legacy, contemporary Serbian folkloristics

Увод

Преглед рукописне грађе у Етнографској збирци Архива САНУ који је 1966. године израдио др Илија Николић² допуњен је индексом сакупљача (азбучним) и индексом сакупљача који су на основу поријекла забиљежене грађе разврстани према републикама бивше СФРЈ. У одјелу „Босна и Херцеговина“³ уз ознаке „непознати“ сакупљачи (Etnografska zbirka 396/7) и „не-

1 jelenkapandurevic1@gmail.com

2 Рукопис под насловом „Преглед рукописних збирки народних умотворина Етнографске збирке Архива Српске Академије наука и уметности“ из 1966. године још увијек није објављен, и у власништву је др Славице Гароња Радованац (поклон аутора). Њеном љубазношћу стављен је на увид аутору овога рада.

3 У оквиру пројекта „Проучавање и заштита нематеријалне културне баштине Републике Српске“ посебна пажња је посвећена наслеђу које обухвата народну књижевност, орнаментiku, етнографске описе, како би се утврдила могућност успостављања дијакхронијске перспективе у сагледавању различитих феномена „живог

колико другова” (Etnografska zbirka 11 а, б, в, г, д, ђ; 243), те иницијал Ђ. П. (Etnografska zbirka 243) налазе се 44 имена (Pandurević 2016: 13)⁴. Већ и на основу овог прегледа уочава се истакнуто мјесто које заузима Јован Мутић, будући да велики број сигнатура којима је обиљежен корпус записа његовом руком упућује на изузетно обимну грађу. Записи овог сакупљача уврштени су у строге антологијске изборе народних приповједака Веселина Чајкановића (1927, 1929)⁵, а у *Зборнику (антологији) лажних народних пјесама* Војислава Јовановића (Pantić 2008) не спомињу се у контексту плагијата и флсификата⁶. С тим у вези је и процјена да рукописна заоставштина Јована Мутића неоправдано занемарена, да није довољно позната научној јавности, односно присутна и адекватно вреднована у досадашњим проучавањима народне књижевности.

Етнографска збирка Архива САНУ

Залагањем Стојана Новаковића, посљедњој деценији 19. вијека рад на записивању народних пјесама добио је институционалну подршку у иницијативи да се као пројекат Српске краљевске академије покрене „Зборник или архив за сакупљање и одабирање народних умотворина српских”. Према овој замисли, исказаној 1892. године, Академија је својим издањима требало да „покаже пут и методу како да се то благо прибира и сређује”⁷. Штампане

људског наслеђа” и савремених фолклорних и постфолклорних манифестација духовне културе.

- 4 Истраживање рукописне заоставштине Јована Мутића најављено је у (Pandurević 2016: 20) и представља се као резултат рада на пројекту „Проучавање и заштита нематеријалне културне баштине Републике Српске” који је финансијски подржало Министарства науке и технологије Републике Српске.
- 5 Збирка Јована П. Мутића садржи поред осталог материјала (гусларске и женске пјесме, пословице, загонетке) и 59 приповједака забиљежених у времену од 1899. до 1901. године. Веселин Чајкановић закључује да је редактор „самоук, слабо писмен, али искрен, наиван и у том погледу занимљив”, а саме приповијетке „кратке, примитивне, често без поенте и недовршене, готово увек фрагментарне” као и то да оне под бројем 29. и 30 „нису приче, већ истинити догађаји из сарајевске околине, од извјесног културно-историјског интереса”. Све приче су из Загорја.
- 6 Изузетак је 134. лист овог рукописа, гдје Јовановић констатује да двије приповијетке које је објавио Веселин Чајкановић (142: *Милош Обилић познаје мајку*; 148: *Предојевић кнез и његов брајић Никола*) постоје и у стихованом облику. Уколико их је изразом „препричана” имао намјеру уврстити међу плагијате или флсификате (што није могуће са сигурношћу утврдити), Јовановићева процјена би се морала одбацити. О паралелној егзистенцији стихованих и прозних облика фолклорних сижеа види (Milošević-Dorđević 1971; Bošković Stulli 1975).
- 7 Према: (Mladenović 2005: 418). Опширније о томе види у (Mladenović 2005), у глављу „Српска академија наука и уметности и народне песме” (стр. 417-497).

зборника народних пјесама непрестано се одлагало, иако су се збирке са терена и даље откупљивале, а није реализована ни намјера да се дефинишу прецизна упутства сакупљачима за рад на терену. Након 1945. године сва пажња је усмјерена на сакупљање и објављивање пјесама насталих у времену ослободилачког рата и социјалистичке револуције.

Председник Белић је био разочаран што је у реорганизованој Српској академији наука занемарен аманет Шијана Новаковића да се сакупљају народне пјесме после Вука и да се њихов избор објави у једном великом општем зборнику. Тај аманет је прихватио некадањи Етнографски одбор, чији је руководиоца, као млад редовни члан Српске краљевске академије био Белић и о њему је, колико су му груби послови допуштали, водио рачуна и као председник Академије све до почетка Друшћа светског рајса, предлажући да се откупиљују збирке српских народних пјесама које су поједини сакупљачи нудили Академији. Он је свакако био разочаран и незадовољан што је Душан Негељковић, као руководиоца Фолклорног одељења Етнографског института, наследника Етнографског одбора, занемарио тај аманет и отраничио се само на сакупљање „партизанских” пјесама, а заоставио сакупљање старијих јуначких као и објављивање оних које је Академија раније сакупила и чувала у Етнографској збирци свога Архива. Намеравао је да тај задатак повери Институту за проучавање књижевности. Веровао је да ће Војислав Јовановић бити погодна личност да се прихвати тој задатку као отробани стручњак за српску народну поезију, јер је докторирао са дисертацијом о фалсификацијима српске народне поезије Проспера Мермеа и објавио Антологију српских народних пјесама, па га је прихватио за научног сарадника Института. Иако је Јовановић за кратко време које је провео у Институту испољио велику строгост у оценама збирки пјесама које су нуђене Академији за откуп и све их објубио, а уз то сумњао у вредност већине пјесама које је Академија раније откупљивала, Белић је ипак, можда баш зато, веровао да би он успео да истуни поверени задатак (...). (Mladenović 2005: 461–462)

Амбициозно осмишљен пројекат записивања и објављивања поствуковских записа, након почетног ентузијазма, све чешће је у интерним документима (оценама и рецензијама) био предмет критичких осврта и напомена. Највећи проблеми са којим су се суочавали посленици Српске краљевске академије односили су се на хиперпродукцију и непоузданост записа. Сакупљачи су настојали да њихови записи имају што већи број стихова, и у преписци упадљиво инсистирају на томе, будући да то био значајан параметар за процјену висине новчане награде, барем када су у питању биле јуначке пјесме. Али и мјерило престижа, у смислу њихове личне продуктивности, као и виталности епске традиције у крају гдје граде своју сакупљачку каријеру. Записивање народних умотворина могло је (и често јесте!) бити моти-

висано разлозима чисто финансијске природе. Утисак је да су, ипак, много чешће у игри идеолошко-политичке или психолошке преокупације у смислу потврђивања личних и колективних идентитета. С тим у вези је и перцепција властите просвјетитељске и патриотске улоге, односно доживљај учешћа у грађанском активизму који се испољава у домену националне културе и очувања традиције.

У свјетлу те чињенице су јаснији и коментари који се односе на аутентичност записа, односно могућност вјештачког склапања и „кабинетског” комбиновања на коју је најјасније и најгласније упозоравао Војислав Јовановић Марамбо. Иако његови увиди, којима често недостаје озбиљнија аргументација, иду до неприхватљивих крајности, многа запажања суштински су тачна:

Високи износ забележене трагичке и недостижне средстава за оријентацију у том трагичком, као и средстава за контролу скрупулозно (пошто међу овима има и много несавесних, који злоупотребљавају то хаотично стање трагичке) имају за последицу даљи, све ширећи пораст материјала, све више и више зашраване сумњивим наносима. Између појединих забележених песама постоје често савим незнатне разлике, док се неким од њих уопште не може признати својство нових, непознатих текстових, насталих независно од оних који већ постоје; у ствари, као што сам на примерима за то већ показао, они нису ништа друго до прости или слабо измењени преписи раније штампаних текстова. Код оваквог стања ствари, постоје све могућности кабинетског састављања нових песама и њиховог даље умножавања у форми коју бисмо могли назвати псевдоваријантом, кад она не би заслуживала своје право име фалсификација. Постоји пак којим се долази до примерака ове врсте преписивања врло прости радњу, чију смо примену већ имали прилике да констатујемо: она се састоји из нове (обично лоше) својеволне комбинације елемената позајмљених из неке постојеће варијанте или групе варијаната. Код краћих женских песама, на које овде углавном мислим, разлика би износила свега који испуштен или годаш стиха, или коју промену реч, а често само промену једног личног имена, ако се шиче искористиће свега једне варијанте. Ако би се шичало искористиће групе варијаната, број могућих комбинација био би скоро неограничен. (Јовановић 1997: 217)

И Веселин Чајкановић, у биљешци уз избор српских народних приповједака из 1927. године, истиче проблем повратног утицаја штампаних збирки и (ауто)плагијата, напомињући да је од 1636 приповједака из рукописног фонда Српске краљевске академије узео свега 212. Остале су одбачене, јер „нису довољно лепе”, „немају фолклорног интереса”, зато што су „фриволне”. Као највеће проблеме у редиговању овог зборника наводи и затечене рукописе, који су често нечитки или су изблиједили, а затим и не-

довољну писменост и некритичност појединих сакупљача. Чајкановић уочава да су сакупљачи често уметали у текст народне приповијетке дијелове ауторског текста, личне или текстове савременика, а очигледно преписивање из других збирки или часописа попут *Босанске виле*, или *Луче*, тумачио је као необавијештеност и нелојалност сакупљача. Проблем плагијата и фалсификата у рукописима Етнографске збирке Архива САНУ истакнут је уз ово велико и значајно издање српских народних приповједака, дакле неколико деценија прије Јовановићевог контроверзног рукописа о лажној народној поезији. Извјесно је да би и Чајкановићеви критеријуми у савременим приступима били релативизовани, јер фриволност не искључује „фолклорни интерес”, као што ни категорија „лепог” у етнографским и антрополошким проучавањима није примарна⁸. Свијест о постојању записа који су мањкави и чија аутентичност је спорна, сакупљача који нису испунили очекивања научне заједнице, као и оних „потпуно неспремних, полуписмених и крајње необразованих, не увек јасних и чистих намера, и не увек чврстога и здравог морала” (Pantić 1996: 22), уопштена је у радикалном закључку Војислава Јовановића да је „из најразноврснијих побуда (дечачко славољубље, беспослица, сенилност, лоше схваћен патриотизам или какви други шпекулантски мотиви), отприлике једна стотина набеђених фолклориста, објавило (...) па и данас објављује, понекад тихо и незапажено, понекад са праском и успехом, читаве књиге лажних народних умотворина.” (Jovanović 1956, према: Pantić 2008: 379-380; уп. Pandurević 2016: 14).

Веселин Чајкановић је својим избором из 1927. године скренуо пажњу на могућности које нуди ова грађа за најозбиљнија научна истраживања. Јовановић је, међутим, у први план ставио недостатке, уопштавајући мањкавости и стигматизујући Етнографску збирку у цјелини (в. Garonja Radovanac 2014: 162-199; Ljubinković 2002: 345), што је изгледа и определијелило научнике да овај корпус сразмјерно ријетко узимају у обзир. Последице су немјерљиве, ако се зна да је ова збирка и настала као неопходна допуна и коректив „класичног” корпуса, у историјском и географском погледу. Осим тога, проблеми који се артикулишу у граничном простору између усмене и писане књижевности, проширујући се на област подређену научним интересима антропологије, историје, студија културе и постфолклора, свакако

8 Историју српске фолклористике, обиљежиле су мијене и теоријско-методолошких концепција и идејно-идеолошких преокупација, што је у складу са природом ове научне дисциплине. Из савремене визуре, веома је тешко прихватити и нпр. Чајкановићеву рецензију рукописа Вукомана Џаковића, који је Академији послао збирку тужбалица из Црне Горе: „Ми данас, после Вукове и Шаулићеве збирке имамо савим довољно елемената да познамо овај књижевни род, и са историјске и са књижевне стране. Сакупљање даљег материјала не представља никакву нарочиту потребу”. (Etn. zb. br. 324)

су актуелан предмет истраживања. Важно је, у приступима који уважавају парадигме савремене хуманистике и теориско-методолошке премисе новог историцизма и културног материјализма, али и културе памћења, нагласити мјесто и улогу, утицај и моћ институције која је надгледала и усмјеравала процес биљежења, објављивања, процјењивања, прихватања и одбацивања, од иницијативе из реферата Стојана Новаковића 1888. (Novaković 1888) до критичког осврта Војислава Јовановића из 1957. године:

Овом приликом и на овом мјесту сматрам за неопходно учинити врло озбиљну примедбу која се тиче неиздате рукописне трађе која се налази у Академијиној архиви међу којом има многобројних необјављених народних песама. Напоменама које сам већ учинио о делимичној непоузданости те трађе, као и о њеној неуређености имао бих додати и примедбу да она није била довољно будно чувана од неауторизованог објављивања. Академија је ту трађу прибирала преко шездесет година, а како је она сама чинила од не врло незнатну употребу, било је природно да је у извесним случајевим одобравала појединим научним и књижевним радницима да се користе њеним збиркама и објаве делове те трађе у својим делима (Јован Н. Томић, Јаша М. Продановић, и други). Као што је било у реду, колико је мени познато, та објављивања увек су била траћена ознаком да су из Академијиних збирака. Али осим тих ауторизованих издања, постоје и случајеви неауторизованих издања и употребе те трађе при чему су текстови Академијиних сакупљача објављени под туђим именом, у прерађеном или не-прерађеном облику, као сакупљачки рад појединих читалаца у Академијиној архиви. Да би се убудуће спречиле такве појаве, било би потребно да се сходним правилником уреди читање коришћења Академијине архивске трађе од стране приватних лица и пошири контрола читалаца у њеној архиви која је сада саввим лабава. Пре свега морала би се и сама трађа обезбедити од пропадања и нестајања стручним сређивањем, инвентарисањем, жиросањем, прецизном фолијашуром, делимично и повезивањем, што је све данас у Академијиној архиви на веома ниском ступњу архивистичке технике (...)⁹ Цео рад око сакупљања и издавања лирских народних песама изводиоци у сарадњи Одбора за издавање корџуса народних песама, Музиколошког института и Етнографског института. Смрт фашизму – слобода народу!¹⁰

Војислав Јовановић је израдио Упитник за сакупљаче, замишљен као инструмент којим би Академија измјерила подобност будућих сарадника,

- 9 Реферат Војислава М. Јовановића о збирци народних песама из Санцака Ради-слава Недовића, 1956. САНУ бр. 563/55-7.
- 10 Предлог упитника за сакупљаче др В. М. Јовановића, 10. јануара 1957. Уз реферат из претходне напомене.

у стручном, психолошком, али и у моралном погледу. Одговори на питања требало би да прикажу степен упућености сакупљача у методологију етнолошког и фолклористичког рада на терену, лична искуства и културолошке предиспозиције, утицаје и околности које условљавају квалитет записа, те да се у вези с тим освијетли простор за савјетовање и упућивање од стране Академијиних стручњака. Израђен је нажалост прекасно, будући да није било могуће ретроактивно дјеловати и превазићи проблеме присутне од самог почетка. Овај упитник је настао на основу пажљивог проучавања цјелокупне збирке и увида у њене најзначајније проблемске аспекте. Будући да су у вријеме његовог настанка (1957) рукописи веома ријетко пристизали и да је сакупљачка дјелатност, након посљедњег интензивног таласа који се односио на вријеме и актере НОР-а и социјалистичке револуције, готово сасвим угасла, није било ни услова за његову практичну примјену. Могао би, међутим, послужити за систематизацију података о сакупљачима и њиховим збиркама који се савременим истраживачима нуде приликом мукотрпног ишчитавања рукописа, односно преписке између научника и сарадника на терену¹¹. Подобност сакупљача се процјењивала на више основа¹², а питања су формулисана тако да је могуће издвојити неколико проблемских цјелина¹³:

1.

Име и презиме; псевдоним; надимак лични или породични

Мјесто и датум рођења

Народност и матерњи језик

Родитељи (њихова имена, мјеста рођења, матерњи језик, школовање, занимање, кретања, путовања)

Школовање (мјесто, врста школе)

Занимање (раније и данашње)

Узгредно занимање; аматерство

Ради ли фотографију, да ли зна да пише на машини, зна ли стенографију

Музикалност, певање, зна ли да пева уз гусле

- 11 Упитник је послужио као окосница за успостављање структуре овог рада у дијелу гдје се приказује сакупљачка дјелатност Јована Мутића, и параметар за издвајање релевантних података из Мутићеве преписке са Академијом.
- 12 Како изгледа, и на идеолошко-политичкој, будући да се изван таквог претпостављеног контекста данас тешко може разумјети смисао и сврха питања:
 - Војна обавеза (да ли је служио војни рок, колико и где; чин у војсци)
 - Одликовања
 - Да ли је био на робији, гдје и колико?
- 13 Прегледности ради, рукопис Јовановићевог приједлога упитника овдје је представљен према издвојеним тематским цјелинама и са унеколико измијењеним редоследом.

2.

Књижевни, научни и преводилачки радови

Сакупљачки рад: откада је почео сакупљати народне умотворине и које; да ли је што објављивао и гдје

Да ли је сакупљач нудио другој некој установи или уредништву неког листа исто градиво које је поднео српској академији наука

Да ли су му познате какве збирке умотворина из његовог краја, и шта о њима мисли

За које је збирке умотворина чуо да постоје, али их није видео

Које су му књиге о народним умотворинама познате

3.

Којим начином врши бележења песама и приповедака (служи ли се стенографијом, зна ли да бележи мелодију; да ли бележи све од једном или у деловима; да ли тражи да му се текст понови и после колико времена; бележи ли исти текст од више лица

Има ли каквих тешкоћа или ометености у раду, и од чије стране

Познаје ли одавна певаче од којих бележи текстове, да ли му певају из пријатељства или нерадо; да ли имају према њему неповерења и због чега, да ли су ти певачи раније певали другим сакупљачима и којим

Из којих побуда се латио посла сакупљања народних умотворина, да ли је задовољан својим успехом и зашто

Да ли лично познаје или је познавао каквог сакупљача народних умотворина
Има ли помагача у раду (чланова породице, пријатеља, ученика, плаћеног помоћника

Има ли у свом мјесту или у свом крају каквог конкурента

Да ли је члан каквог културног друштва, како је узимао учешће у раду тог друштва

Воли ли ноћне сједелке и да ли учествује у њима

Какво има друштво и какве пјесме пјевају

4.

Познавање страних језика

Путовања у земљи и иностранству

Које су му збирке народних умотворина познате (српскохрватске, македонске, словеначке или стране), које су од њих добре, а које не, и зашто

Да ли је био у Београду, има ли у Београду познаника који се баве науком о књижевношћу

Јован Мутић и Српска краљевска академија

Јован Мутић рођен је 10. априла 1868. године у Босанском Новом, од оца Петра и мајке Маре, рођене Гајић. Школовао се нередовно и недовољно, у родном мјесту и Двору (Хрватска), гдје изучава први и трећи разред основне школе, „дочим за други разред није ми познато да у истом бијаш, као што у четврти нисам ни завирио (...)”¹⁴. Након смрти учитеља напушта школовање („премда се одлучивах и устручавах замолити Високу Земаљску владу да похађам у Сарајеву већу школу, али ми отац тада (ваљда из неке простоте) никако не одобри нити дозволи говорећи 'што ћеш ти тамо да се пошвабиш'”¹⁵. Служио је код трговаца и занатлија, безуспјешно покушавајући да изучи неки занат. У потрази за службом селио се из Приједора у Костајницу, а затим у Београд. Од 1888. је „финансијски стражар”, службеник Земаљске владе у Сарајеву. Службовао је у Фојници и Трнову, да би се 1896. скрасио у Калиновику. Трагом писама које је упутио Српској краљевској академији могуће је у општим цртама и дјелимично реконструисати његов животни пут. Последња тачка до које се могло пратити је поново Босански Нови, одакле се јавља писмом 1910, односно 1913. година, када је у *Босанској вили*, у последњем броју последњег годишта, објавио запис народне пјесме.

Први етнографски запис је, према властитим свједочењу, славарица и здравица о крсном имену (1891/92). У фојничком котару је 1894. године забиљежио и успаванку, и то „од српкиње католкиње која је служила у турском харему и чула од своје госпоје”. У Трнову (сарајевски котар) је 1896. забиљежио 3-4 народне приче. То је период кад отпочиње сарадња са Николом Кашиковићем и договор о сакупљачком раду у Загорју (Калиновик)¹⁶.

(...) кад бијаш у Трнову у мјесецу септембру 1896. поводом службеној посла у Сарајеву, поразговарах се у редакцији са уредником Бос. Виле, пош. Г. Н. Т. Кашиковићем, саопштавајући му како ћу бићи премештени у Калиновик, пошто се

14 Etn. zb. br. 375-55-16.

15 Исто.

16 Загорје је висораван у југозападном дијелу општине Калиновик. Први пут се спомиње као средњовјековна жупа око 1323. године у повељи бана Стефана II Котроманића, којом он дарује неке крајеве кнезу Вукославу. Феудалци из породице Ченгић, у којој је рођен и Смаилага Ченгић, оставили су зачајан траг у историји овога краја, нарочито у народном предању. Дио насеља у каснијим административним разграничењима припао је котару Фоча. Поименице, Мутић у својим етнографским биљешкама спомиње насеља Калиновик, Влаховље, Обаљ, Сијерча, Шивоље, Божиновићи, Гркарица, Кута, Трешњевица, Мјеховина, Мосоровићи, Грабеж, Ножиновићи, Борија, Јабука, Јелашца. Види мапу у Прилозима. Етнографски и географски опис Загорја и околине објавила је *Босанска вила* 1891. године (бр. 4, стр. 56-57). Аутор је Г. Х. Авакумовић.

*раздјел у Т. уркида и нови успоставља на што дойични јосјодин Н. Кашиковић да гледам што из народа написати, јер вели „биће у Загорју што доброга”. Зајим истој дана састадох се у Бостану гдје се налази на шеферич са т. Луком Грђићем Бјелокосићем и пречасним оцем прошом П. Бекићем кајихешом приказави им неке своје умјетне пјесмице, скојом приодом укори ме овај поштоњи што се стидим споменути у пјесми српство на које помислих у оно време (иа ни данас не удаљујем се много од штога). [...] Истоом приодом реченој састанка препоручише ми об (односно сва 3) сјом. Госј. Да гледам у Загорју из народа што доброга написати [...]*¹⁷.

Подршку добија не само од свог стричевића Марка Ђ. Мутића, школског управника у Бихаћу, Сарајеву и Требињу, него и од Луке Грђића Бјелокосића, Вида Вулетића Вукасовића, те од „г. Марка Поповића ‘Родољуба’ у Коњицу на Херцеговини” и Михајла Милановића „Србина и књижевника (поете) и књижара”¹⁸. Примјер за „опис српског села” требало је да му пошаље гимназијалац Сава Миладиновић из Сарајева, како би уз помоћ тог предлошка реализовао своју намјеру и описао 33 села у Загорју¹⁹.

(...) Од свију што писмено и усмено у неколико пушта прмних праве високе оцене и савеште: „Пиши само како народ казује, и немој ништа свога примешати ниши шта исправљати итд. У чему се надам да сам их послушао и како и не би кад у овоме пишомоме (кршевишоме) Загорју чисто српском крају, у коме одиочех скућљати српске нам народне умотворине јоворе зајисна сви чистије српски (са јуначкијем ијекавским дијалектом), и нешколовати него писац исицјех редака који је чак и неке школе похађао (...)

Па стога ми ваља торе споменути пријатељи (као и из још каквих оправданих разлога) и препоручиваше, на чему им свима једномишљеницима неизмерно хвала, када се сешише ше благовремено шако лепо и илеменишо по савшоше.

- 17 Etn. zb. br. 375-55-21. Велика очекивања у погледу етнографске грађе из Загорја заснована су на претходним записима Г. Х. Авакумовића, коме је *Босанска вила* неколико година раније објавила прилоге о здравицама, прослављању крсног имена, и сл. Види: *Bosanska vila* 1891, 9-10, стр. 145-147; 5, стр. 74-75.
- 18 С обзиром на контакте и размјену идеја са „Вуковим сљедбеницима” у Босни и Херцеговини (биографије у: Maksimović 1997; в. и Pandurević 2015), али и на стил и фразеологију у освртима на свој и туђи етнографски рад, могло би се закључити да се и сакупљачка дјелатност Јована Мутића осмишљавала превасходно на матрици националистичких и просвјетитељских стремљења на прелазу из 19. у 20. вијек. (в. Pandurević 2008)
- 19 Etn. zb. br. 375-55-15.

У погледу записивања и објављивања текстова који се односе на народну књижевност и етнографску грађу часопис *Босанска вила* је током готово тридесетогодишњег дјеловања израстао у најзначајнију и најорганизовану институцију (Ђурићковић 1975, Pandurević 2008). Уређивачка политика и однос према фолклору, као и ауторитет уредника Николе Кашиковића утицали су на то да часопис уз све потешкоће изазване друштвенополитичким контекстом аустроугарске окупације Босне и Херцеговине и геополитичком ситуацијом на Балкану постане и најзначајнији фолклорни архив после Академијиног (Соговић 1925: 111). Готово сви који су се (узгред или предано) препустили еуфорији сакупљања народног блага оставили су трага на страницама овог часописа. За рубрику „Српске народне умотворине” Јован Мутић је послао (у жанровском погледу различите) текстове: гусларске пјесме *Булајовић Вук и тридесет каваза*²⁰, *Сердар Шћепан и Булек Арнаућ*²¹ и *Змај Оџени Вук и шравнички везир*²², женске (лирске) пјесме *Зилчић Хасан и Кучукова Хана*²³, *Три браћа бећара*²⁴, затим епско-лирске *Страдање и смрт Јованбеговице*²⁵ и *Љуба змаја оџеноја*²⁶. Српску народну приповијетку *Дјевојка из красавица*²⁷ записао је у Чађавици код Босанског Новог „Читулчанин”, а подаци о мјесту биљежења и уочена склоност Јована Мутића да уз своје име готово редовно додаје различите надимке (Новљанин, Крајишник), остављају простор претпоставци да се и иза овог псеудонима крије његово име.

За разлику од многобројних сарадника овог часописа, Јован Мутић није за живота објавио збирку народних умотворина. Грађе је, међутим, имао на претек. И то сваке врсте. Уреднику *Босанске виле*, који га је подстицао и усмјеравао, предао је записе из Загорја, како би их овај послао Српској краљевској академији. Никола Кашиковић је, као уредник и власник угледног часописа, а уз то и страствени сакупљач народних умотворина и познавалац српске усмене књижевности, био веома утицајан и ауторитативан (Трајковић 2004). Његова визија и мисија, саображена са романтичарским хоризонтом очекивања у погледу успостављања и вредновања корпуса националне књижевности, укључивала је и широки фронт Вукових следбеника (Maksimović 1997), просветне и културне институције, као и српску интелектуалну елиту онога времена. Кашиковићева улога на пољу етногра-

20 Забиљежена у Челебићу. *Bosanska vila* 1907 (23), 1, стр. 9–11.

21 *Bosanska vila* 1907 (23), 12, стр. 188–190.

22 *Bosanska vila* 1913 (28), 23–24, стр. 334–335; 345–346.

23 Записао од Анице Вуковић. *Bosanska vila* 1904 (19), 19–20, стр. 353.

24 Записао од Јове Окуке. *Bosanska vila* 1904 (19), 9–201, стр. 353.

25 Записао од Анђе Руцан. *Bosanska vila* 1904 (19), 9–201, стр. 353.

26 Записао од Петруше Лаловића. *Bosanska vila* 1904 (19), 9–201, стр. 353.

27 *Bosanska vila* 1897 (12), 13, стр. 201–202.

фије и фолклористике била је и савјетодавна, и мјеродавна и посредничка, а нијансе њеног лица и налицја открива преписка Јована Мутића са академиком Пером Ђорђевићем:

Као скупљач српској нам народној блага предао сам још у мјесецу јуну 1898. год. Уреднику наше миле „Бос. Виле” пошти. Г. Н. Т. Кашиковићу истој на чисто преписаној блага у пет књижица 58 цуларскије и 74 ситније њес. Ова свака књижица износи по 72 листића са 40 ленија у сваком тако да је могло бити погречно (пошто не означих као Вук и остали...) преко 14 000 стихова и преко 2000 стихова у шестој књ. Речених женскије њес. Очекивах за обећану (усмено и писмено) сасма оправдану заслужену награду све до пред Божић 1899 те запитих најпрег споменутој јели послао (давно предајему) сл. Срп. Краљ. Академији радове, те ако није да ми исте повратиш напирај (...)²⁸

Кад бих знао да је Г. Н. Т. Кашиковић случајно све оне радове који тамо не приспеше у каквоју своју користи (хотимично без мога знања) употребио, што је могуће јер имадох часи са њим особно се након уручених споменутих радова поразговарати, примивши од дошћичној господина пет комада Вукових дебелих и у тврдом повезу књија у штрима српске народне јуначке из разних времена њјесме, у једној женске њјесме и у једној Срп. н. приповешке и то све безилазно не давши му за исте у поштовоме новцу ни пребијене паре.²⁹

У Челебићу је, гдје је добио премјештај, наставио је сакупљачки рад (1904). Успостављајући попис сарадника *Босанске виле* (1885–1914), Станиша Војиновић напомиње да је понекад сараднике било могуће идентификовати тек на основу штампаног годишњег прегледа који је објављивало уредништво. На тај начин је и утврђено је да је Јован Мутић прилоге слао у периоду 1897–1901 („финанц у Калиновику”), 1904–1905 („финанц у Челебићу), 1907 („финанц у Сребреници”), док на попису за 1913 уз његово име стоји Босански Нови (Vojinović 2007: 279–311).

Потписивао се не само као „Крајишник”, „Новљанин”, него и као „Босански природњак”, „Сакупљач” и „Антиалкохолист”³⁰. Овај последњи дода-

28 Писмо од 24. 6. 1900.

29 Етп. зб. бр. 375–55–15.

30 У сложенијој варијанти, као нпр. у писму од 27. јула 1910. као „Ваш најоданији слуга, Јово П. Мутић, хаџински приправник, самоук. Ум. надстражар финансијске страже, сабирач српских народних умотворина и старина, доживотни члан (свесне) трезвености, итд”. Не можемо тврдити да је алкохолизам био лична драма и усуд Јована Мутића, прије ће бити да је његова острашћеност израз „грађанског активизма” онога времена, који је у условима аустроугарске окупације Босне и Херцеговине имао комплексну структуру сачињену од национално-патриотских, просвјетитељских, православних преокупација у циљу изградње и консолидовања националног

так имену је само детаљ у низу који не само да упућује на културно-историјски контекст него открива и личност склону претјеривању, еуфорији и религиозним, патриотским и пјесничким егзалтацијама. Сегменти писама упућених Академији или академику Пери Ђорђевићу³¹ лично, одабрани су и цитирани с намјером да илуструју сву сложеност пројекта који је зависио у првом реду од сарадника на терену, али и од спремности и способности академика да одрже комуникацију са сакупљачима чија су очекивања била велика и разнолика, а могућности скромне. Мучна преписка у вези са неисплаћеним хонорарима³², савјетовање у вези са етнографским радом, рјешавање административних и техничких проблема³³ чине садржај писама упућених из Београда. Академска дистанца спрема патетичних романтичар-

идентитета. Све су прилике да је „доживотни члан свесне трезвености“ био члан српског соколско-побратимског друштва које је 1893. године основао у Фочи др Ристо Јерemiћ са задатком да физички и морално уздигне своје чланове и да води борбу против алкохолизма в. <http://slobodnahercegovina.com/istorija-srpskog-sokola-u-bosni-hercegovini/>. Настало је на традицији европских „трезвењачких“ удружења (прво такво друштво у Србији основано је 1877. године), и према подацима из Просветиног календара за 1906. годину имало је 120 чланова који су били „завјетници“ различитог статуса: почасни, добротвори, доживотни, трогодишњи, „са стране“. Будно пратећи све облике организовања српског народа у Босни и Херцеговини, аустроугарска власт је забранила рад овог друштва које је наставило дјеловати под називом „Побратимство. Дружина православних Срба у Фочи“.

- 31 Према подацима које доноси Живомир Младеновић, посао у вези са сакупљањем народних пјесама на самом почетку био је повјерен Пери П. Ђорђевићу, који је био секретар Филозофске академије и руководиоца њеног Етнографског одбора. Његова замисао је била да се приреди један обиман зборник критички изабрених народних пјесама изван Вукових збирки, при чему би били уважавани и хронолошки и географски критеријум, те компаративан приступ у односу према Вуковим пјесама. Као главни разлог одустајања од ове намјере упркос интензивним и захтјевним припремама, Младеновић наводи Ђорђевићеву спознају „да се песме које се бележе после Вука не могу мерити не само са онима које је Вук објавио у својим антологијским збиркама 1841-1862. године у Бечу, и које су поново штампане у Београду између 1887. и 1896. године, него ни са оним које су се налазиле у његовим необјављеним рукописима, па је изгубио наду да ће скоро доћи до објављивања Зборника са новим песмама и да ће он бити од значаја какав се очекивао“ (Младеновић 2005: 419).
- 32 Етнографски одбор још 1894. године донио одлуку да се сакупљачима исплаћује дио хонорара одмах, а да се њихов рад према оцјени и заслуги награди тек након штампања зборника. Будући да је завршетак овог пројекта стално одлаган (и на крају никада није ни реализован, нити је планирани зборник објављен), притисци су постали уистину велики, а питања и одговори у вези с тим незаобилазни у преписци.
- 33 У случају Јована Мутића, на примјер, преписка у вези са изгубљеним рукописима, поновно слање на основу „концепта“ који је задржао, допуна података који се одnose на пјеваче и томе слично.

ских и родољубиво-просвјетитељских коментара, игнорисање Мутићевих неписмених и дилетантских испада, „параноје пјесничке”³⁴, али уз пуно уважавање и поштовање у опхођењу, и из данашње перспективе достојни су сваког респекта, као потврда високе професионалности и одговорности у намјери да се задржи сарадник чији су записи квалитетни и аутентични³⁵.

Одломци који слиједе илустроваће сарадњу Јована Мутића са Српском краљевском академијом као „студију случаја”³⁶. Уз то, они су (по себи) драгоцјена „контекстуална” грађа за историју идеја, сагледану из другачије перспективе и изван библиографијом описаног јавног простора.

1.

*Драги господине,*³⁷

На Ваше писмо од 24. о. м. часџ ми је одговориџи да је Срџ. Краљ. Академија истиом прије мјесеца дана добила чеџири књижице народних јуначких пјесама без икакве ближе ознаке на њима: ни од коџа су ни коџих је записивао из народнијех усџа ниџи ко их амо џослао?

По ономе џиџо Ви џишеџе о пјесмама које сџе Ви џредали џ. Кашиковићу, биџе да је џо Ваша работа, али, као џиџо рекох, овдје су само чеџири књижице (џо 20 врсџа на једној сџтрани) и у њима само 45 јуначких нар. пјесама док Ви у писму велиџе да сџе џредали 58 џусларскијех и 74 женске пјесме у шест књижица. Шџа је било с осџаџком, ја не знам, као џиџо нијесам знао ни чије су ове које је Академија недавно добила, џе да ми се Ви сада нијесџе листом јавили, не би моџле ни биџи заведене у списак осџалијех збирака нар. пјесама, које џрикуџља С. Кр. Академија.

Да би ове пјесме моџле биџи џримљене, и колико џолико наџрађене, свакојако је пријеко џошребно знаџи ко их је вама џјевао и из коџа је мјесџа џјевач свакој од њих. Заџо бих Вам, ако можеџе сада накнадно џо учиниџи, ја џослао истисане наџиписе свакој пјесми, џа да ми Ви џо сјеџању за сваку означџиџе џиџо рекох. Нових џак пјесама немоџте ни слаџи без џиџјех обавјешџаја о џјевачима.

34 Види писмо М. Хаџи Вуковића од 5/18. VIII 1900. године.

35 Историја Етнографске збирке Архива САНУ заправо је низ појединачних „студија случаја”, и могло би се реџи, историја мање или више изневјерених очекивања. Изразит примјер је случај Тодора Бушетића, учитеља из Левча, коџи Живомир Младеновић наводи као неуспјешан покушај успостављања компромиса између очекивања научне елите (Стеван Мокрањац) и објективних могућности недовољно стручних и образованих Академијиних сарадника на терену (Mladenović 2005: 419-425).

36 Уп. нпр. Pandurević 2016.

37 Препис, Ez br. 375-55-3-4

Како је за додјелљивање новчанијех наџрада пошребно да се састане цию Етноџрафски одбор С. Кр. Академије, једно збој речене непошћуности у Вашем раду, друго збој одмора који сада у Академији, вама се новчана наџрада неможе брзо исплаћити, али би Вам се мојла издајти нека привремена накнада у издањима С. Кр. Академије и у Вукову „Српском Рјечнику” па да се тај издајтак доцније пребије од новчане наџраде. Изволише ме дакле о шом извијестити.

Што се тиче Вашеј пишана о другим скућљеним радовима, шребало би да знам које су врсте ти радови. Ако су ријечи, шребало их слашти Лексикоџрафском одсјеку С. Кр. Академије; ако ли је опис српскијех села, шребало слашти Геоџрафском заводу биојр. Велике школе, ако су пак шо народни обичаји, онда Етноџрафском одбору С. Кр. Академије. Овом одбору шребало да адресујете и писмо кад мени будеше одговорили.

Још нешто – Ваша ми је адреса непошћуна: шребало да знам и занимање Ваше и моју ли Вам нејосредно писати или морам увјек овако као сада преко љ. Хаџи-Вуковића у Фочи?

Срдочно Вам српско поздавља шаље

Ваш П. П. Ђорђевић

Академик

28. јуна 1900. Беоџрад

2.

Г. Пери Ђорђевићу,
Савешнику у Беоџраду

Високо Цењени Госјодине!

Ваше од 28. 6. шљ. Високо учено писмо добио сам у реду односно шраводбно на време шримло с доброшом љ. Н. Вуковића преко којей желим и у будуће нека ми се све шаље (док сам у овом корару). Високо цењени лист шачно сам разумео, за који Вам понајпре највећи благодарности, ше ме удостојисше шолике часшти да сте ми за крајко време благоизволио милосщив биши, односно на писмо ми одговорити, ше у вери што шталнији и ушврђенији биши (...)³⁸

3.

(...) Узрок је ако би ме запитали што неозначих код уручених радова особито код тусларскије тјес.од која је која и још што више из живота дошћној кој приповједача (као што ме савјешова њ Н. Т. Кашиковић) што је узрок те ми је прво, сад као и у будуће ако Бој да све у једно описати за све радове (послаше и нејослаше) од која је што ишћ. Тачно на видјело изнијети. А сад Вас још молим за цјењ: савјеш примају ли се ошћали скупљени радови код Вас или где да исше треба слашћ (јербо јих хвала Боју имамо прилично досћа) које моју кроз своје писаре у ред доведшћ, ошћajem са срћ. повољној одговора очекујући Ваше високе учености одани слушћ

Јован Мушић у Калиновику (Херцег)³⁹

4.

Сл: Етнографском одбору Срћ. Кр. Академије у Београду

Ја сам не одавно писао једно писмо у коме сам јављао о шћрећем слању Срћ. нар. Блага, за које ми је преко њ МХ Вуковића одговорено како је исћо у реду примљено. Али пошћо сам замолио био у исћојме сва Вукова дела као и ошћала издања Срћ. Кр. Академије које би ми од веће пошћребе могле служити особито при сакућ. Срћ. н. Умошворина, те пошћо у име те сћвари несам добио никаква разашнења, што по новно молим нека ми се скоро као и обично преко пријашеља Срћске нам сћвари и одговори, пошћо се бојим те ћу позакаснити, са четвртим обећаним слањем, те да би се шако сви послаши радови (кад дођу на ред) моћи скућа оцењивати, што долазим најучшћивије замолити из врло нужнцје ми разлоја славни одбор, нека ми се пошаље и једна новчана свошћа као пришћмоћ којами је од преке пошћребе нуждна, што ће се моћи кашње све преклошћити од коначне новчане нашћраде. Надаље молим нека ми се у исћо време јави оћели се моћи моји умјешни радови који се шћмо находе, онакови какви су сћвисти на расшоложење за Маринковићеву на-

39 Писмо од 24. 6. 1900. На овој страници је бочно, другим рукописом написано: *Опроситише ми што је слабо и неразшовешћо написашћ јер мислим да су више пушћа показали се бољи писари слабији радници. Ј. М.*

џраду К. одбору за њо одређеном? Молим у свему за високо цијен. најуџиак јер сам невешт и џросит.

*У Калиновику, 4/10 оџ.
Јован П. Муџић
Анџиалжохолисџ⁴⁰*

5.

И џако џошџо у Трнову зайочех џисаџи умјешџне џјес. радове, доврџиш у иџџоме ниже следећу џесмицу.

*У Трнову Босанскоме
Посџиџа сам џиџа ми џреба
Одлазио роду своме
блаџослове џрџмо с' неба
Малџо се боџу џравде
Да оџворим очи своје
Тек џросветџа за ме знаде
Царџџво џиџо је небескоје
Кад ми очи џроџледаше
Завидника мноџо сџече
Ал џросветџа из све душе
Да не клонем одмах рече
Да не клонем већ да радџм
Као слуџа своџа Боџа
Боџа џравде коџ и славим
Да се множи свуда слоџа (...)⁴¹*

6.

И кад сџиџоџ у Заџорје мјесџо Калиновиџ џочешџком 1897. џодине џосвеџиџ се унеколико (а да Боџ да и у свеколико) око сажуџљања срџ. нар. блаџа џа да се у џоџоме досџа мучноме џослу џиџо боље одрџим (особиџо у џочешџку)

40 Etn. zb.br. 47-7.

41 9. 10. 1896. Etn. zb. Br. 375-55-20.

и не клонем с духом које не служи на часџ ни најслабијем (ко смеје да се назива џим узвишеним именов) Србину, сасџавих мој завјет:

Завјетујем Боју свемоућем
 Чувајџ се да не будем слућен
 Ни у какву половању своје
 Особито на просвјети џоје
 Пишућ џјесме било не знам које
 Намјене све на ближње своје
 Јер је свако ко џу сџазу равни
 Прави Божји слуша одабрани⁴²

(...) Надаље, молим нека ми се не ућише у џрех џе сам џолико дуго о које чему џрчао, џе сам моуће чак и досадним постоао, пошто џо чиним само сџоа желећи Вам што јаснију слику своје душе џредочиџи као на оцџну. Хоћу ли бити срећан и досџан џе високе часџи, џа да моу и надаље са високоученијем се дописиваџи?

Пошљке или оџрадање слаџи и од исџих високо цењене саветџе (без којџе не моу бити што но веле ко риба без воде) џримати?

Новљанин

Сиромашџине ради немадох боље и једначније арџије.⁴³

7.

Синови Нџка Хаџи Вуковића
 Фоча

Фоча, 21. аџрила 1901.

Славном
 Еџноџрафском одбору
 Срџске краљевске аџадемије
 У Беоџраду

42 Прва од седам строфа џјесме „Мој завјет” коју је потписао „Босански природњак” на „Божјидан” 1898. године. Садржај упућује на мисију „завјетника” и перцепцију колективних идентитета, те властитог мјеста и улоге у споменутом „удружењу грађана”. Етп. зб. бр. 375-55-21.

43 Етп. зб. Бр. 375-55-23.

Биће Вам познато, да сам Вам слао неке народне пјесме, које је покупио њ. Јован Мутић из Калиновика. Премда сам сумњао у способност њога човека, учиних њо у нади, да ће можда штогод од њога посла ваљати. Молим да му одговорите, дали њо исто вриједи и може ли се он надати каквом хонорару.

Не узимајте за зло што му нијесам могао одрећи, да му не опремим и ове његове изворне пјесничке радове које мали да се предају одбору за Маринковићеву награду.

*Молећи за извињење оштрајем
Са највећим поштовањем
Милан Н. Хаџи Вуковић⁴⁴*

8.

*5/18 VIII 00 Фоча
Високоучени господине!*

Опростите што се неизван усуђујем дати Вам неколике ријечи обавјештаја о њ. Јовану Мутићу, чије Вам писма и сакупиљене народне пјесме данас шаљем. – он је истинита добар човек, али мало учен и болује од параноје пјесничке. А већ Ви ћете видјети, дали Вам моју шта ваљати те његове сакупиљене пјесме

*С одличнијем поштовањем
Милан Н. Хаџи Вуковић⁴⁵*

44 Etn. zb. br. 47-5.

45 Мутићева писма и рукописи стизали су углавном посредством Милана Хаџи-Вуковића, а и Академија је слала одговоре и новац на његову адресу. Хаџи-Вуковић није био и сарадник Академије, иако је као угледни трговац и писмен човек свакако био укључен у активности српских удружења у Босни и Херцеговини. Био је члан одбора и „завјетник” у друштву „Побратимство” у Фочи, активни соколар и сарадник *Босанске виле*. Преживио је одмазду 9. августа 1914. године када су аустроугарске власти као таоце поставили шест угледних Срба код мостова на Дрини: свештенике Јосифа Кочовића, Владимира Поповића и Василија Кандића, те трговце Нику Хаџи-Вуковића, Милана Хаџи-Вуковића и Николу Мезија. Премда тешко рањен, интерниран је у логор Арад. (Соровић 2002)
https://www.rastko.rs/rastko-bl/istorija/corovic/vcorovic-crna_1.html

9.

Великославном

Етнографском одбору Српске Кр. Академије у Београду

*На часи ми је те Вам писаи моју
Чему време и одавно беше
Да се јавим а гдје сад боравим.*

*Појрешку ми пријознаи ваља
Да за примљен хонорар не јавља
Књижевничку за радошу моју
Око без цен народнога блага
А то беше прије седам лета
Унади сам не трешећ ни мрве
Пријатељ ми да учиње за ме
Преко кога послаио ми примих
О чему га никад не заишиа
Што је сведок те ми тврде наде
Има речи да ме разумете
Има жеља да ми верујете.
С Челебића по лечењу бејаш
Преко девет шужнијех месеци
Полу шитишаљ на Илици тако
Од смрзнућа на прсте од руку
Службовати у Јелеч се врати
Где останем двадесет месеци
Овде почнем старине сабирати
Од старијеј вактиа и земана
Па и у том поче шрошиши се
А од мале врло скромне плаће (...)
У шузлански дадоше ме окруи
Сребреница, Зворник, Факовићи
Две године на све шрома служих
Аншиквари и овде сакуиља
С неколико стародревних пара
Пријатељу новце одшуйио
У научне сврхе од користи
Вид Вулешић Вукасовић „побри”
Који ме је вели заволео*

Због широкости и работне часне
 Међусобно дојдосе имамо,
 Многo чешће нег некојим дружим (...)
 Нешто блага народнога скупиља
 У Јелечу који најомену,
 Особито о шаливци неком
 Ангелији „Сајатрији” званом
 Ау вакту Ченџић Бећир паше
 Код Осије што је поинуо
 Ау броју седмдесет бега
 Не свршена райајска му кула
 Све од тада до данашњега дана (...)
 Сад Вас молим понизно и смерно
 Удесите што год боље знате
 Ау новцу пријомоћ ми дајте
 У висини што се више може
 Нуржда ме је окупила силно (...)

Двеста круна штедиони овде
 Нешто више за дућанске ствари
 Што педесет куљеног одела
 (Пешнет круна од плаће на месец)
 Чешир – стоштин Америке шражи
 „Др Колинс” за лекове своје
 Да поштинем шемелишо здравље
 По нај прече због очног ми вида
 До педесет не плаћених круна
 У Зајребу Николића слике
 „Свети Саво блајосиља сричаг”
 Овдашњој сам поклонио школи
 А „Сеобу Срба под патриком”
 Читани том просветном дому (...)

Баш најоданији слуга, Јово П. Мутић, хаџински приправник, самоук.
 Ум. Надстражар финансијске страже, сабирач српских народних умово-
 рина и старина, доживотни члан (свесне) ширезвености, ишд.⁴⁶
 27. јула 1910.

46 Одломак писма у стиховима које је Јован Мутић послао 27. јула 9/VIII 1910. Etn. zb. бр. 375-55-9-10

10.

(...) Могуће да неко од речених љеде мојијех умјешнијех ђјес. радова код савјештовања нејмадоше подјуну право, да исте одбацим и да не радим, јер да имаде способније са штоа посла. На то им овдје одговарам (иа макар то чак и њини прауници читали) да ме у томе без сваке двојбе неразумљива и добро не промишљена сваћају и побијају, прво неимајући на уму и све је могуће ономе који вјерује (што је одржало наш мили српски врло измучени народ, и то у разноврсним најдајима и мучењима, а чега ни дан дани у неким крајевима није поштеђен што значи све скупа да му се будућности у најсвештљивој слици показује, управо штоа што је достојан те велике благодети од самога Бога услед искушења, горе реченога. Јер вера нас спасава, те што је исти сталанја, то је и срасноснија). А друго не обзиру се на садашњи факти и прилике у којима се находим и шреће управо штоа кад неби имао оваког духа (будући сам нешколовати) сигурно се не би смео ниш би чак појма имо око реченог врло мучног посла, иа још и код извршавајуће сваким даном теже службе која ми је у неколике године (Благодарим Богу) била далеко лакша, нешто на осталим што је оделењима што држим без сумње (свагда иде сам просјак) да је до сушња Свештњега воља, пославши ми као слуги благослов свој, да ма што доброга учиним за народ мој у чему ће сви његови (Божји) Ботоборци незналице те што и противници остати без успешни.

А иде борбе свете неће да се воде

Не стиже се меше, нестиже слободе (писац)

И тако, како видите да Вам саопшћених, тако је у истину пређашње и садашње моје занимање. Са понижом приметбом, пошто служим у збору финансијалноме преко дванест год. са војничкимом који уздржава као и остале моје миле мајке ошачбине браћа ошпочео сам кад ми за то скорије време дође писати у користи самог Одбора (стихови) наиме „Откривање црва” као штепачина, штоа да се одужим за свеколики хлеб што сам ја досад у истојме узео.

Те дали је то часино? ошпросише молим те тако смео посадох, стављати Вам још и такова просја (јер су од просја) пишћања.

Остајем Ваш истински поштоватељ са српским поздравом и слуша

Јован П. Муџић
Крајишник⁴⁷

47 Etn. zb. br. 375-55-22

Закључак

Још је Војислав Јовановић, средином двадесетог вијека, био „најдубље уверен да нашој науци тек предстоји, и да је апсолутно неопходан, дуг, сложен, и крајње одговоран посао ‘критичког проучавања постојећих текстова’, с циљем да се из њиховог претрпаног мноштва одстране сви фалсификати, за које се поуздано установи да то јесу, као и остале вештачке творевине сличне врсте” (Pantić 1996: 24). У ишчекивању тренутка када ће „тимови зналаца” кренути у „рашчишћавање терена” прошле су деценије, није учињено готово ништа, а статус несигурног и проблематичног корпуса је остао и обиљежио збирку у цјелини. У проучавању историје и поезике српског усменог пјесништва и данас је скрајнута, иако је за контрастивне фолклористичке анализе од непроцјењиве важности увид у корпус који је у дијахронијском, ареалном, па и квалитативном смислу контрапункт Вуковој класичној и, није претјерано рећи, канонској збирци. Етнографска збирка Архива САНУ је, упркос контроверзама које прате рецепцију овог корпуса у научним и стручним круговима (Jovanović 1956; Pantić 1996, 2008; Ajdačić 2004; Mladenović 2005; Garonja Radovanac 2014; Pandurević 2016) изузетан архив за савремена интердисциплинарна проучавања која укључују не само концепције новог историцизма, културног материјализма и културе памћења, него и аутобиографски, односно дискурсе који открива домете и ограничења идеолошког и идеалтипског „замишљеног реда” у процесу пројектовања и изградње културног идентитета. Велики временски распон у настајању збирке, промјене друштвеног и политичког амбијента, стратегије институционалног дјеловања, те мноштво сарадника различитих профила и достигнућа налажу парцијалне приступе. У том смислу, рукописна заоставштина Јована Мутића је и представљена као „студија случаја”, једна у низу који ће, када буде успостављен, омогућити јасније увиде и сигурније вредновање овог значајног сегмента књижевног и културног наслеђа.

ПРИЛОЗИ

Фотографија Јована Мутића

1. Преглед рукописне грађе Јована Мутића

У инвентарској књизи Етнографске збирке Архива САНУ рукописи Јована Мутића заведени су под следећим ознакама: 47/1-4; 47/2-1,2; 78/1-1-6; 78/2-2-3; 78/3-2; 78/3-3; 78/3-4, 78/3-1-4; 88/1-2; 88/8-1-2; 389.

Мутић, Јован П. /Српске народне пјесме гусларске. Сакупио Јован П. Мутић./ (1898).

I свеска. Стр. 144. 19 × 12. Садржи 12 песама. Стихова 2652.

II свеска. Стр. 144. 19 × 12. Садржи 10 песама. Стихова 2103.

III свеска. Стр. 138. 19 × 12. Садржи 13 песме. Стихова 2567.

IV свеска. Стр. 144. 19 × 12. Садржи 11 песама. Стихова 2567.

Етн. збирка 47/1-4.

Народне српске пјесме (јуначке). /Сакупио Ј. П. Мутић/.

I. Свеска. Стр. 144. 19 × 12. Садржи 15. песама. С пописом имена певача испод појединих песама. Све су песме из села Влахоља у Загорју, котар Фоча, 1899. године.

Етн. збирка 47/2-1.

Српске народне пјесме од средњег и старог времена. 1900.

Стр. 120. 19 × 20. Садржи 10 песама. Стихова 4315. Песме су из Загорја, Јабуче, Обља, Сјераче, Шивоље. С именима певача.

Етн. збирка 47/2-2

Српске народне гусларске пјесме. /Треће слање/:

Књига I. Стр. 142. 19 × 12. Садржи 14 песама. Стихова 2594.

Песме су из Божиновића у Загорју, Гркарица, Кутија и Трешњавице.

С именима певача.

Етн. збирка 78/1-1.

Књига II. Стр. 142. 19 × 12. Песама 11. Стихова 2553. Из Божановића,

Кутија, Мјеховине и Трешњевице. С именима певача.

Етн. збирка 78-1-2

Књига III. Стр. 152. 19 × 12. Песама 9. Стихова 599. Песме су из Мјеховине,

Мосорића и Трешњевице. С именима певача.

Етн. збирка 78/1-3

Књига IV. Стр. 142. 19 × 12. Песама 10. Стихова 2654. Из Мјеховине, Мосорића, Грабеша и Шивоља. С именима певача. 78/1-4.

Књига V. Стр. 147. 19 × 12. Песама 15. Стихова 2729. Из Мјеховине и Шивоља.

Етн. збирка 78-1-5.

Књига VI. Стр. 142. 19 × 12. Песама 5. Стихова 2469. Из Ножиновића, Борија и Мјеховине.

Етн. збирка 78/1-6

I Српске народне мушке пјесме. Четврто слање./ Скупио Јован П. Мутић у Калиновику. Књига I. Стр. 144. 19 × 21. Песама 8. Стих. 2505.

Књига II. Стр. 140. 19 × 12. Песама 10. Стих. 2596.

Без имена и места казивача.

Етн. збирка 88/1-2.

Српске народне женске пјесме. (Прво слање. 1901. године).

Књига I. Стр. 140. 19 × 18. Песама 140. Без ознаке имена места и казивача.

Етн. збирка 78/2-1

Књига II. Стр. 140. 19 × 12. Песама 159. Без икаквих ознака.

Етн. збирка 78/2-2

Књига III. Стр. 144. 19 × 12. Песама 119. Без ознаке имена и места казивача. Као други део ове књиге од 50 до 119. броја налазе се: Мухамеданске женске пјесме.

Етн. збирка 78/2-3

/Народне женске пјесме из Херцеговине. Скупио Јован П. Мутић у Калиновику/. (Друго слање у четвртом слању). /Прво треће/.

Књига I. Стр. 142. 19 × 12. Има песама 142.

Књига II. Стр. 117. 19 × 12. Песама 116. Од бр. 53 до 142 поднаслов:

„Муслиманске народне женске пјесме.”

Етн. збирка 88/2-1-2.

Српске народне приповијетке и загонетке. (Скупио Јован П. Мутић, 1899.). /Прво слање/.

I свеска. Стр. 105. 19 × 12. Садржи 15 приповедака, две нар. песмице и 74 загонетке, последње забележио у Јелашцима од Митра Фалацића, 1899. Шест приповедака штампано је у СЕЗ XII. Приповетке је забележио од разних казивача у Загорју, 1899.

Етн. збирка 78-3-1-4

Српске народне приповијетке и загонетке. (I слање).

II свеска. Српске народне приче. (1899-1900). Стр. 140. 19 × 12. Садржи 17 народних приповедака, од којих 7 штампано у СЕЗ XII.

Имена приповедача наводи делимично. Рукопис садржи и 7 пословица.

Етн. збирка 78/3-2

Српске народне приповијетке/и/ загонетке и разни припјевци. (I слање)

III свеска. Стр. 141. 19 × 12. - 1900.

Садржи у 26 бројева 14 народних приповедака, 8 припјева, 2 народне песме и 97 загонетака.

Приповетке, њих 5 штампано у СЕЗ XII. Наводи имена казивача.

Етн. збирка 78/3-3.

Српске народне приповијетке, загонетке и женске цјесме. /I слање/.

Стр. IV свеска. Стр. 135. 19 × 12. 1901.

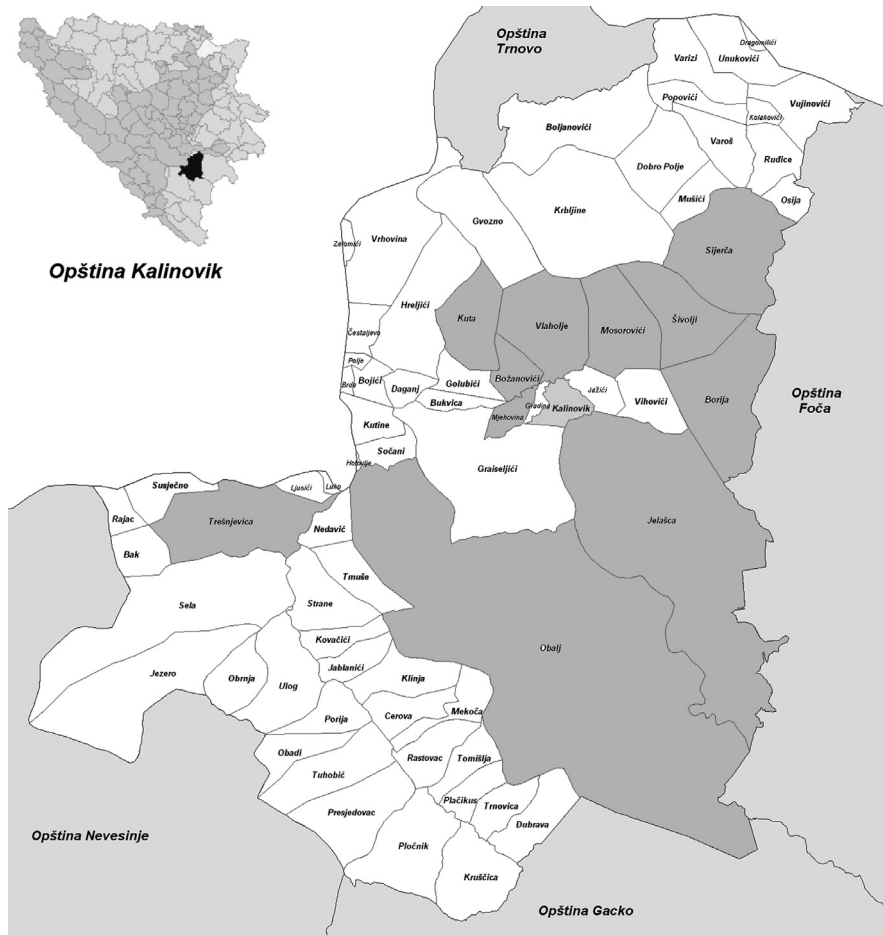
Садржи 12 приповедака, 8 загонетака, 26 разних песама. С именима појединих казивача народних умотворина. Приповедке под бр. 7 и 12. штампане су у СЕЗ XII.

Етн. збирка 78/3-4

/Песме/. (Лични састави Јована Мутића, синансијског стражара)

Стр. 108. 34 × 21.

Етн. Збирка 389

Карта: Загорје - Калиновик

2. Из фолклорне заоставштине Јована Мутића

Приложени подаци не претендују на библиографску обухватност и систематичност. Издвојени су на основу преписке, и објављене грађе (Џајкановић 1927; 1929) са намјером да буду провокативни и инспиративни за будуће истраживаче рукописне заоставштине Јована Мутића, али и Етнографске збирке уопште. Узорак женских пјесама и загонетки је недостатку простора изостављен, а такав поступак изискује напомену да је ријеч о преко 700 пјесама и око 180 загонетки. Наведена су имена пјевача, а изостављени подаци о њиховим пјесмама (могуће их је реконструирати, али би навођење података о томе ко је коју пјесму пјевао захтијевало много више простора). Уз имена казивача наводи се број приповијетке из Мутићеве збирке. Попис гусларских пјесама није коначан, него илустративан у смислу указивања на напоредо присуство локалних јунака и јунака „класичног” корпуса, као и на тематско-сижејне преокупације. Евентуално успостављање компаративне равни са савременом гусларском праксом на овом подручју било би значајан искорак у комплексно истраживачко поље које се шири у правцу постфолклорних концепција.

Гусларске пјесме

1. Бановић Секула и цар од Стамбола
2. Женидба Краљевића Марка
3. Бег Танковић и Бановић Секул
4. Диоба два брата
5. Оташ чобанин
6. Комнен барјактар и Крајинић Мујо
7. Женидба српског цар Шћепана
8. Јањо и паша од Биограда
9. Бајо Пивљанин и Куна Хасан-ага
10. Сењанин Иво и Панџо Грачанин
11. Краљевић Марко и Арап
12. Бајатовић Живко и четири балије
13. Слава Пустахије Луке
14. Паша од Нишића купи арач
15. Женидба бега Љубовића
16. Симо Матановић и Рамо Спужанин
17. Пејовић Станко и Ђуровић Омер
18. Женидба Јакшића Тодора
19. Женидба Митра Јакшића
20. Васојевић Лазо
21. Копривица Вук
22. Смрт Бећка буљубаше
23. Женидба Сибињанин Јанка по други пут

24. Љутица Богдан и Гојени Алил
25. Марко Краљевић и Меда Цидовина
26. Тривко Драганић и Ђуро Ражанић
27. Турци под Осижом
28. Јагода Ђевојка
29. Паша чобанин
30. Ружица ђевојка
31. Краљевић Марко и Дука Шерковић
32. Краљевић Марко на царевој војсци
33. Јуначка ђевојка
34. Кумовање Краљевића Марка
35. Приморац Илија и Османгић Мехо
36. Женидба Арнаут Османа
37. Краљевић Марко и Косовац Алија
38. Три арабаше
39. Којичић Ђуро избавља Туркињу ђевојку
40. Томић Мијат и мали Манојле
41. Марко Краљевић и Туре са Стијене
42. Перо Сарајлија и Очавче трговче
43. Краљевић Марко и бег Рустан-бег
44. Женидба Ришћанин Шћепана
45. Два путника
46. Марко Краљевић и Златарић Павле
47. Срдар Шћепан и Ђулек Арнаут
48. Војевање Турака на Беч
49. Арап проси Јелисавку од цара Лазара
50. Буљубаша Мујо и ускок Радојица
51. Арслагин Јован и Мека Тановић
52. Љевљански кадија и Лимун Барјактар
53. Вук Вратковић и паша од Кључа
54. Женидба Дијете Маринка
55. Булатовић Вук и тридесет каваза
56. Змај Огњени Вук и травнички везир
57. Моба бега Љубовића
58. Смрт Бећка буљубаше
59. Смрт Пиводић Мустафе
60. Жеравица Вид и бег Љу бовић
61. Смрт Бањанина Луке
62. Бајо Пивљанин пали цамију у Предоју
63. Смрт Јована чобана
64. Јован чобан и цар од Стамбола

65. Женидба од Рисна Ације
66. Дијете Секул и Арап
67. Старина Новак и Делибаша Ибро
68. Петровић Ђоко и Колун буљубаша
69. Цетињани и Невесињани
70. Двије кукавице
71. Смрт Марка Краљевића
72. Женидба Поповић Стојана
73. Орање Краљевића Марка
74. Деспот Јован у Виндану
75. Три побратима и Вила нагоркиња
76. Од Задорја бане
77. Дијете Богдане и буљубаша Мујо
78. Змија и Јован Чобанин
79. Три побратима и Косовац Алија
80. Женидба Јакшића Шћепана
81. Три армбаше, Петар Мркоњић и Трифко Драганић

Пјевачи:⁴⁸

1. Тодор Фалацић, старац и земљодјелац из села Јелашца у Загорју Котара Фоче (Херцеговина)
2. Милош Жмукић, старац и земљодјелац из села Јелашца у Загорју Котара Фоче (Херцеговина)
3. Ђука Бозало из Јелашца
4. Симо Пиљевић из села Баичића у Котару Љубинском (Херцеговина), по занимању зидар
5. Лазо Бозало из Јелашца
6. Ристе Мандић, тежак из села Божиновића
7. Митар П. Мандић, Божиновићи
8. Тодор Ного, Шивоље
9. Спасоје Младић, Божиновићи
10. Панте Младић, Божиновићи

Казивачи:⁴⁹

1. Милош Жмукић 1, 2, 3, 15
 2. Тодор Фалацић 4, 6, 58, 59
 3. Никола Фалацић 5, 8, 9
 4. Видак Капор 7
- 48 Преглед према: Етн. зб. бр. 375-55-26/27
 49 Преглед према: Џајкановић 1927.

5. Митар Фалацић, ученик основне школе 10, 33
6. Лука Фалацић 11
7. Видак Пухало, седамдесетогодишњи старац 13
8. Матија Фалацић 14
9. Ристе Мандић, старац, тежак и пјевач из села Божиновића
10. Никола Остојић 34, 35, 37, 57
11. Митар Младић 36, 39, 40, 46, 52
12. Перо Младић 38, 48
13. Ђуро Младић 41
14. Зелен Велетић 42, 43
15. Ђорђе Елез 44
16. Анђа Владичић
17. Спасоје Младић 49
18. Хаћим Главановић 51
19. Панта Младић 56

За приче 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 47, 53, 54, 55 није забиљежено име казивача, а за 19 се каже само да је из Загорја.

Веселин Чајкановић, „Српске народне приповетке”, *Српски етнографски зборник*, XII, Београд 1927. Записи из рукописне збирке Јована Мугића:

1. Прича о мачку (3, стр. 4-5)
2. Тешко превареном (4, стр. 5-7)
3. Побиеђени вук (6, стр. 8)
4. Пијевац на дивану (8, стр. 10-12)
5. Пошла кока на пазар (9, стр. 12-13)
6. Јовић и див (22, стр. 77-80)
7. Отац и његове кћери (48, стр. 176-177)
8. Златни синови и несрећна царица (63, стр. 243-245)
9. Сиромас и мудри савјети (82, стр. 296-299)
10. Патријарх и цар (95, стр. 319-320)
11. Везир и табуџија (117, стр. 371-372)
12. Милош Обилић познаје мајку (142, стр. 387-388)
13. Високи Стеван (146, стр. 389-390)
14. Предојевић кнез и његов братић Никола (148, стр. 392-394)
15. Богати Јов (158, стр. 399-400)
16. Срећни пас (187, стр. 420-421)
17. Сломи баба дједа (190, стр. 422-423)
18. Радул-бег и Наход (196, стр. 435-447)
19. Три брата (200, стр. 140-141)
20. Поп и ђак (201, стр. 141-142)

Веселин Чајкановић, *Антологија српских народних приповедака*, Београд 1929.

Записи из рукописне збирке Јована Мутића:

1. Пијевац на дивану (7, стр. 16-18)
2. Радул-бег и Наход (49, стр. 114)
3. Отац и његове кћери (62, стр. 137)
4. Високи Стеван (179, стр. 272)
5. Предојевић кнез и његов братић Никола (181, стр. 273)
6. Богати Јов (194, стр. 283)

Стрелимо сам Скоро до два писма
 У Стишкову Слика као сви
 Тама на мена одговори не дође
 Ако неку Стишка одам на фрево
 С'третирумом Стрелимо би с'рзати
 Одговориће свабремена Карпаши
 Над стичурино од поштере пије
 Саопштавањем и српским подјављем
 у Дое: Новим Добо и Мушић
 1879 III 1910 Грн. надестр. фтн: стирате -

Моја адреса
 Америка тако адресира
 М у фреду долазили Свагда
 Да се свбине те се негов пише
 Да не левета не може савага
 Дер се у кој све погрешке левет
 Вели и ф. а. се.

Факсимил рукописа

Факсимил рукописа

ИЗБОРИ / PRIMARY SOURCES

Arhiv SANU. Etnografska zbirka.

Bosanska vila. List za zabavu, pouku i književnost. Sarajevo (1885–1914)

Čajkanović 1927: Veselin Čajkanović, *Srpske narodne pripovetke*. Beograd: Srpski etnografski zbornik, XLI; drugo izdanje (1999) priredila i pogovor napisala Snežana Samardžija. Beograd: *Gutenbergova galaksija*.

Čajkanović 1929: Veselin Čajkanović, *Antologija srpskih narodnih pripovedaka*, Beograd. Drugo izdanje (2001) pod naslovom: *Čudotvorni prsten. Najlepše srpske narodne pripovetke*. Priredio i predgovor napisao Nenad Ljubinković. Niš: Prosveta.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ / REFERENCE LIST

Ajdačić 2004: Dejan Ajdačić, „O nekim mistifikacijama narodnih pesama balkanskih Slovena u 19. veku”, U knjizi: *Prilozi proučavanju folkloru balkanskih slovena*. Beograd: D. Ajdačić – Naučno društvo za slovenske umetnosti i kulture, 201-218.

Asman 2011: Aleida Asman, *Duga senka prošlosti: kultura sećanja i politike povesti*. Beograd: *XX vek*

Bošković-Stulli 1975: M. Bošković-Stulli, „Sižei narodnih bajki u hrvatskim i srpskim epskim pjesmama”, u knjizi: Maja Bošković-Stulli, *Usmena književnost kao umjetnost riječi*, Zagreb: Školska knjiga.

Ćorović 1925: Vladimir Ćorović, *Bosna i Hercegovina*, Poučnik I. Beograd: Srpska književna zadruga.

Ćorović 2002: Vladimir Ćorović, *Crna knjiga. Patnje Srba iz Bosne i Hercegovine za vreme svetskog rata 1914-1918. godine*. Internet izdanje. https://www.rastko.rs/rastko-bl/istorija/corovic/vcorovic-crna_1.html

Đuričković 1975: Dejan Đuričković, *Bosanska vila 1885–1914*, Sarajevo: Svetlost.

Garonja – Radovanac, 2014. Slavica Garonja- Radovanac, *Vojislav Jovanović Marambo i njegovo proučavanje mistifikacija u srpskoj narodnoj poeziji*, u knjizi: *Od Carigrada do Budima*. Novi Sad: Akademska knjiga, 162-203.

Jovanović 1956: Vojislav Jovanović, *Sto hiljada pesama, ali – koliko falsifikata? Haos u narodnoj poeziji*. Nin, br. 264. (22. januar 1956.)

Jovanović 1997: Vojislav Jovanović, „O lažnoj narodnoj poeziji”, *Književna istorija*, XXIX (1997) 102, str. 193–240.

Ljubinković 2002: Nenad Ljubinković, Veselin Čajkanović i antologijski izbor srpskih narodnih pripovedaka” pogovor antologiji *Čudotvorni prsten: najlepše srpske narodne pripovetke*, uredio Veselin Čajkanović, 2. izdanje. Niš: Prosveta.

Maksimović 1997: Vojislav Maksimović, *Vuk i sljedbenici*. Srbijne: Prosvjeta.

Milošević-Đorđević, 1971. Nada Milošević-Đorđević, *Zajednička tematsko-sižejna osnova srpskohrvatskih neistorijskih epskih pesama i prozne tradicije*. Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta

Mladenović 2005: Živimir Mladenović, „Srpska akademija nauka i umetnosti i narodne pesme”, u knjizi *Na izvorima narodne pesme*. Beograd: Čigoja štampa.

- Novaković 1888: Stojan Novaković, „O zadaćama (novostvorene) Akademije u negovanju jezika srpskog”, Poslanica Akademije nauka filozofskih, prilikom stogodišnjice Vuka Stef. Karadžića, *Godišnjak SKA*, Beograd: Srpska kraljevska akademija, sv. 2, 178-179.
- Nikolić 1966: Ilija Nikolić, *Pregled rukopisnih zbirki narodnih umotvorina koje se nalaze u Etnografskoj zbirci Arhiva Srpske akademije nauka i umetnosti (1886-1966)*. Rukopis.
- Pandurević, 2008: Jelenka Pandurević, „Objavlјivanje narodnih umotvorina u *Bosanskoj vili* kao vid političke borbe”, Zbornik *Književnost, društvo, politika*, Kragujevac 2008, 187–197.
- Pandurević 2015: Jelenka Pandurević, *Pripovjedne pjesme u Bosanskoj vili*. Novi Sad/Beograd/Banja Luka: Matica srpska/Institut za književnost i umetnost/Društvo članova Matice srpske u Republici Srpskoj
- Pandurević 2016: Jelenka Pandurević, „Visokopoštovana Akademijo! (Pogled iza kulisa)”. *Liceum, časopis za studije književnosti i kulture*. God. XXII, br. 17 (2016), 11-31.
- Pantić 1996: Miroslav Pantić, „Pravo i lažno u narodnom pesništvu, u svetu i kod nas, u prošlosti i danas”. *Pravo i lažno narodno pesništvo*, zbornik radova sa naučnog skupa održanog 26–27.8. 1995. u Despotovcu, uredio Miroslav Pantić. Despotovac: Narodna biblioteka „Resavska škola”, str. 9–33.
- Pantić 2008: Miroslav Pantić, „Rukopis „Zbornik (Antologija) lažne narodne poezije” Vojislava M. Jovanovića”, *Slovenski folklor i folkloristika na razmeđu dva milenijuma*, Zbornik radova sa međunarodnog naučnog simpozijuma održanog 2-6 oktobra 2006. godine. Ur. Ljubinko Radenković, Beograd: Balkanološki institut SANU (Posebna izdanja 101), 377–500.
- Trajković 2004: Borjanka Trajković, „Nikola T. Kašiković sakupljač narodnih umotvorina”, *Književna istorija XXXVI* (2004) 124, str. 467–488.
- Vojinović 2007: Staniša Vojinović, „Saradnici časopisa *Bosanska vila* (1885–1914)”, *Književna istorija XXXIX* (2007) 131–132, str. 279–311.
- <http://slobodnahercegovina.com/istorija-srpskog-sokola-u-bosni-hercegovini/>. Pristupljeno 21. marta 2017.

Jelenka J. Pandurević

MANUSCRIPT LEGACY OF JOVAN MUTIĆ IN SANU ARCHIVES

Summary

Back at the times, the middle of twentieth century, Vojislav Jovanović “most profoundly held the belief that our science is yet to face, as absolutely necessary, a long, complex and ultimately responsible task of ‘critical approach towards the existing texts’, with the aim of eliminating the forgery from the accumulated materials, including the remaining artificial works of the sort” (Pantić 1996:24). While awaiting the times when the “expert teams” will embark on the task of “clearing the terrain”, decades went by, almost nothing was done, and the status of unsafe and problematic corpus remained to affect the collection in its entirety. In the study of the history and poetics of the Serbian oral poetry, it remained marginal, although it is of utmost importance for the analysis in contrastive folkloristics that the corpus,

which in diachronic, aural and qualitative sense, represents a counterpoint to Vuk's classical and canonical collection. Despite the controversies accompanying the reception of the corpus in scientific and expert milieu (Pantić 1996; 2008; Jovanović 1997, Ajdačić 2004, Mladenović 2005, Garonja Radovanac 2014, Pandurević 2016), ethnographic collection of SANU archives represents an exceptional archive for contemporary interdisciplinary explorations, which include not only the concepts of new historicism, cultural materialism and cultural memory, but also autobiographical discourse, that is to say a discourse that reveals the scopes and limitations of ideologically and ideal-typified "designed order" in the process of projecting and building cultural identity. A large time span since the creation of the collection, the shift in the social and political environment, the impact of institutional strategies, and a multitude of collaborators of different profiles and achievements impose taking partial approaches. In this sense, the manuscript legacy of Jovan Mutić is presented as a »case study«, one in a series that will, when established, provide more clear insights and safer evaluation of this significant segment of literary and cultural heritage.

Key words: folk literature, Serbian Royal Academy, Jovan Mutić, manuscript legacy, contemporary Serbian folkloristics

Рад примљен: 14. 11. 2016.

Рад прихваћен: 5. 12. 2016.